

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д.н. Камелия Николова

Национална академия за театрално и филмово изкуство;
Институт за изследване на изкуствата, Българска академия на науките

за представените трудове за участие в конкурса
за заемане на академичната длъжност ДОЦЕНТ (Режисура за драматичен театър),
в професионално направление 8.4. Театрално и филмово изкуство,
научна специалност „Театрознание и театрално изкуство”,
обявен от катедра „Драматичен театър“ НАТФИЗ „Кръстьо Сарафов
в „Държавен вестник“, бр.37 /2.05.2025 г., с единствен кандидат:
д-р Тея Сугарева-Савова

Като хабилизационен труд за участие в конкурса за заемане на академичната длъжност *доцент* по режисура за драматичен театър д-р Тея Сугарева предлага три свои спектакъла, реализирани в периода 2014–2024 г. Това са спектаклите „Покана да вечеря“ от Оля Стоянова в Театър „София“, премиера 12 март 2014 г.; „Момчето от последния чин“ от Хуан Майорга в Драматичен театър „Никола Вапцаров“, Благоевград, премиера 24 октомври 2022 г. и „От какво се страхува Вирджиния Улф“, нейно авторско представление, продукция на Сдружение “Enso” и I am Studio, премиера 7 януари 2024 г. Към тях Тея Сугарева добавя и четири теоретични текста, в които разглежда основни проблеми на съвременния театър, като изяснява театралната естетика и очертава профила на театъра, от който тя се интересува и който изследва и търси различните му възможности, форми и измерения в спектаклите си и конкретно в предложените заглавия.

Представените документи и материали според изискванията на Закона за развитие на академичния състав в България (ЗРАСРБ), както и убедителната творческа, научноизследователска и педагогическа дейност, заявена от кандидата за участие в конкурса отговарят изцяло на минималните национални изисквания за заемане на академичната длъжност „доцент“.

За обект на настоящата рецензия взимам изброените по-горе три спектакъла, с които Тея Сугарева е избрала да участва в конкурса за доцент по режисура, както и имам предвид повечето от останалите ѝ спектакли, създадени на сцените на няколко столични и извънстолични театъра и като независими продукции, предложените теоретични

текстове, критически отзиви и наградите за режисьорската ѝ работа и активната ѝ преподавателска дейност от 2012 г. до днес в НАТФИЗ като асистент на проф. Снежина Танковска по същата специалност и по актьорство за драматичен и танцов театър, по които през последните четири години тя е и водещ преподавател.

Изборът на трите спектакъла е добре премислен и точно направен. От една страна те обхващат целия професионален път на Тея Сугарева като режисьор досега – десетилетието от дипломирането ѝ като магистър по режисура през 2013 г. до един от последните ѝ спектакли, създаден през 2024 г. От друга – така подбрани, трите представления особено ясно представят нейната театрална естетика и основните територии на режисьорските ѝ търсения и интереси.

В своята режисьорска работа Тея Сугарева е силно и последователно фокусирана върху две ключови взаимоотношения в процеса на създаване на театралния спектакъл – взаимоотношението на режисьора с драматургичния текст и взаимоотношението на режисьора с актьора и, по-точно, с актьорския екип на едно представление. Трите предложени за участие в конкурса спектакъла, освен с художествените си качества, са много добри примери за различните възможни прояви и реализации на тези взаимоотношения.

Взети заедно, трите представления очертават градацията на една различна по интензивност режисьорска намеса в драматургичния текст. В „Момчето от последния чин“ на Хуан Майорга режисьорката е най-близо до традиционното отношение режисьор – драматург, опитвайки се да проникне максимално дълбоко в чуждия текст, в текста на автора (с посредничеството на неговия пръв интерпретатор – преводача, както самата Тея Сугарева уточнява) и да изрази в представлението ярко и отчетливо своята интерпретация. В този спектакъл тя наистина успява интелигентно и ненатрапчиво, но въздействащо да представи своя прочит на текста, като прецизно подчертава отделни места в него и в поведението на персонажите за да открие основния мотив в тълкуването си – скрития вик за помощ на младия, навлизащ в живота човек днес, изправен пред собствените си страхове и фрустрации и пред любезната индиферентност на обществото. В „Покана за вечеря“ на Оля Стоянова, спектакъл, създаден през 2014 г., който се играе до днес, Тея Сугарева работи по различен начин с готовия текст на драматурга (всъщност тогава току-що отличен с награда АСКЕЕР за нова българска драма), бих казала, по предпочитания от нея начин – на принципа на колаборативния театър. Тя създава спектакъла в тясно сътрудничество както с авторката Оля Стоянова, така и с участващите актьори. Всички те тръгват от текста и го пренаписват чрез собствения си опит и

преживявания, всеки го прочита като лична история, след което се завръщат в рамките на написаната пиеса. Особено важно е да се каже че това важи и за самата авторка. Точно това дълбоко лично участие в представлението на целия екип е причината за неговия дълъг сценичен живот.

В авторския си спектакъл „От какво се страхува Вирджиния Улф?“, създаден като независим проект и получил номинация за награда ИКАР за драматургия след появата си през 2024 г. Тея Сугарева вече изцяло използва дивайзинг метода на работа. Тя прави съвременен документален театър върху писма, биографии и други материали за живота на Вирджиния Улф малко преди писателката да се самоубие през 1941 г. Фокусът е върху процеса на създаването на представлението чрез обединяване на съвместните открития и преживявания на актьорите и режисьора върху издирените и изследвани документални материали. Тук режисьорът вече е едновременно изследовател, координатор на колаборативния процес и автор на текста за представлението.

Трите типа режисьорско присъствие и различни комбинации между тях могат да бъдат открити във всички спектакли на Тея Сугарева, като се започне от много силните ѝ дебютни спектакли „Зазиданите“ на Ясен Василев в Младежкия театър през 2012 г., „Робин“ от Ана Топалджикова в Театър „Възраждане“ и „Покана за вечеря“ на Оля Стоянова в Театър „София“ и се стигне до горе коментирания „От какво се страхува Вирджиния Улф?“

Трите спектакъла предлагат подобно добро и ясно представяне на разбирането на Тея Сугарева и за другото особено силно занимаващо я отношение в театралното събитие – взаимоотношението режисьор- актьори. В тях в различна степен и в различни граници Тея Сугарева изследва, най-общо казано, дистанцията между режисьора и актьора, между членовете на групата и между актьора и неговия образ/персонаж. Студентка и асистентка на проф. Снежина Танковска тя продължава и развива в собствена нова посока убеждението ѝ че актьорът трябва да бъде равностоен, мислещ и активен член на екипа на представлението, който има собствена визия и позиция за значенията и посланията, които то отправя към зрителите. Експериментирайки със скъсяването или поддържането на рутинно ниво на дистанцията между режисьора и актьора/ите Тея Сугарева очертава широк спектър от форми на актьорско присъствие на сцената – от конвенционално изграждане на сценичен образ през комплексно актьорско изпълнение със силен акцент върху пластическата и физическата експресивност до автентизма на актьора в театралния пърформанс.

Особено ценно качество на Тея Сугарева е нейната постоянна необходимост и стремеж да осмисля и анализира в теоретични текстове и изследвания въпросите и предизвикателствата, които възникват пред нея в процеса на режисьорската и преподавателската ѝ работа. Още като студентка по режисура тя показваше впечатляваща ерудиция и интерес към историята на театъра и теорията на драмата и представлението, които намериха впечатляваща реализация в докторската ѝ работа, посветена на трима големи български режисьори Леон Даниел, Крикор Азарян и Стоян Камбарев и по-точно на по един техен емблематичен спектакъл върху абсурдистка драма – „В очакване на Годо“, „Януари“ и „Завръщане у дома“. Реконструирайки и анализирайки в детайли тези спектакли и взаимоотношението на режисьорите с драматургичния текст и неговата естетика, Тея Сугарева не само направи задълбочено и полезно историко-теоретично изследване, но и, преди всичко, търсеше отговори на дълбоко вълнуващите я собствени естетически казуси и въпроси. В представените за участие в конкурса научноизследователски текстове тя продължава и задълбочава тази своя необходимост от осмисляне и контекстуализиране на режисьорската си работа.

Коментираните две основни характеристики на режисьорската стратегия на Тея Сугарева – силната съсредоточеност върху различните възможности и динамики на взаимоотношението режисьор–драматургичен текст и върху взаимоотношението режисьор–актьор и работата с актьора не само ѝ позволяват да търси и отстоява свой собствен артистичен профил, но са и особено полезни и подходящи за нейната педагогическа практика и заниманията ѝ със студентите, за дейността ѝ на преподавател по режисура. Убедителен пример за това са нейните оригинални и много полезни и продуктивни като педагогически постижения учебни задачи и спектакли със студентите по актьорство за драматичен театър и по танцов театър като „Мъртви души“ по Булгаков, „Вик на прокълнати“ по „Слугините на Жан Жьоне (заедно с Петя Цветкова) и др.

Както анализът на изброените представления и на теоретичните текстове на Тея Сугарева, така и разглеждането на множеството други учебни откъси и спектакли, направени в текущата работата със студентите, на изготвените учебни програми по предаваните дисциплини и тяхното информирано актуализиране още веднъж отчетливо показват нейното желание и усилие преди всичко сама да подреди, осмисли и изясни за себе си натрупаните знания и досегашен опит на активно работещ на професионалната сцена режисьор и на преподавател по театрална режисура и да го приложи в педагогическата си дейност. Точно това усилие да анализира извървяния от нея път и да подбере от направеното онова, което е подходящо, креативно и работещо за студентите,

които обучава, е и още един, при това особено ценен щрих в биографията на Тея Сугарева като кандидат в конкурса за доцент по режисура.

Нямам бележки по предложените материали за участие в конкурса.

В заключение: От представения хабилитационен труд и останалите материали по конкурса, както и от личните ми впечатления от д-р Тея Сугарева като интересен и провокативен млад театрален режисьор и мой колега в преподавателската работа, съм напълно убедена, че тя е подходяща кандидатура за академичната длъжност *доцент* по режисура за драматичен театър в НАТФИЗ „Кръстьо Сарафов“. Като член на научното жури ще гласувам положително за нейния избор.

Гласувам ДА.

14 септември, 2025 г.

Проф. д.н. Камелия Николова